

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Cdo/234/2017
Identifikačné číslo spisu: 2314200969
Dátum vydania rozhodnutia: 17.04.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Emil Franciscy
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:2314200969.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ E. U., bývajúcej v A., 2/ R. U., bývajúceho v A., 3/ R. U. ml., bývajúceho v A., 4/ E. U., bývajúcej v H., proti žalovaným 1/ K. O., bývajúcemu v L., 2/ spoločnosti KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group, so sídlom v Bratislave, Štefanovičova 4, IČO: 00585441, zastúpenej JUDr. Felixom Neupauerom, advokátom so sídlom v Bratislave, Dvořákovo nábrežie č. 8/A, o náhradu nemajetkovej ujmy, vedenom na Okresnom súde Galanta pod sp. zn. 5 C 42/2014, o dovolaní žalovanej 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 20. marca 2017 sp. zn. 23 Co 112/2016, takto

rozhodol:

Senát 3 C Najvyššieho súdu Slovenskej republiky p o s t u p u j e v e c na konanie a rozhodnutie veľkému senátu občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

Odôvodnenie

1. Žalobcovia sa v konaní domáhali náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch vo výške 1 200 000 €, ktorá im bola spôsobená zásahom do ich práv chránených ustanoveniami Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti. Poukázali na to, že žalovaný 1/ bol rozsudkom Okresného súdu Galanta zo 7. augusta 2013 č.k. 3 T 82/20013-476 uznaný vinným, že 7. júla 2011 za obcou Dlhá nad Váhom nevenoval dostatočnú pozornosť riadeniu svojho motorového vozidla a pri riskantnom predbíhaní iného motorového vozidla narazil do oproti idúceho osobného motorového vozidla vedeného C. U., synom a súrodencom žalobcov. C. U. pri zrážke vozidiel utrpel ťažké zranenia, ktorým podľahol. Podľa presvedčenia žalobcov došlo týmto konaním žalovaného 1/ k zásahu do ich práva na súkromie, ktorého súčasťou je právo na rodinný život, zahrňujúci najmä sociálne a morálne vzťahy s blízkymi príbuznými. Pasívnu vecnú legitímáciu žalovanej 2/ vyvodzovali z toho, že ide o poisťovňu, u ktorej bola poistená zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla.

2. Okresný súd Galanta (ďalej „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 5. novembra 2015 č.k. 5 C 42/2014-160 uložil žalovaným 1/ a 2/ povinnosť zaplatiť do 3 dní žalobkyni 1/ sumu 11 000 €, žalobcovi 2/ sumu 11 000 €, žalobcovi 3/ sumu 9 000 € a žalobkyni 4/ sumu 9 000 €; vo zvyšnej časti žalobu zamietol. Rozhodol tiež o trovách konania a povinnosti zaplatiť súdny poplatok. V odôvodnení rozsudku súd prvej

inštancie poukázal na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 5 Cdo 265/2009 a 4 Cdo 168/2009. Podľa jeho názoru konaním žalovaného 1/, v dôsledku ktorého došlo k úmrtiu C. U., bolo neoprávnene zasiahnuté do práva žalobcov na súkromie a na rodinný život. Pri preukázaných intenzívnych vzťahoch žalobcov s ich synom a bratom dospel k záveru, že ním určená výška peňažnej náhrady zodpovedá spravodlivému usporiadaniu pomerov medzi stranami sporu. Pasívnu vecnú legitimáciu žalovanej 2/ vyvodil súd prvej inštancie z toho, že na poistenie zodpovednosti žalovaného 1/ sa vzťahuje zákon č. 381/2001 Z.z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 381/2001 Z.z.“) a v danom poistnom vzťahu má žalovaná 2/ postavenie poisťovne. V súvislosti s tým a na podporu svojich právnych záverov poukázal na rozsudok Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) z 24. októbra 2013 C-22/12 (prípado Haasová).

3. Na odvolanie žalovanej 2/ Krajský súd v Trnave (ďalej len „odvolací súd“) rozsudkom z 20. marca 2017 sp. zn. 23 Co 112/2016 rozsudok súdu prvej inštancie zrušil v časti priznania náhrady nemajetkovej ujmy žalobcom 3/ a 4/ a v súvisiacom výroku o náhrade trov konania žalobcom 1/ až 4/ a výroku o platení súdneho poplatku a vec v týchto častiach vrátil na ďalšie konanie. V ostatnej časti prvoinštančný rozsudok potvrdil.

3.1. Na odôvodnenie potvrdzujúceho výroku rozsudku odvolací súd uviedol, že rozhodnutie súdu prvej inštancie je v napadnutých častiach pasívnej legitimácie žalovanej 2/ a tiež priznania nemajetkovej ujmy žalobcom 1/ a 2/ vecne správne (jej odvolanie je dôvodné iba v časti priznania náhrady nemajetkovej ujmy žalobcom 3/ a 4/, zaplata súdneho poplatku a súvisiacom výroku o trovách konania).

3.2. Odvolací súd pri rozhodovaní prihliadal na závery vyjadrené v rozsudku Súdneho dvora vo veci sp. zn. C-22/12 (ďalej len „Rozsudok“) a uplatnil urokonformný výklad ustanovení § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. Pripomenul, že povinnosť krytia poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú tretím osobám motorovými vozidlami je zabezpečená a definovaná právnou úpravou Európskej únie, preto aj v danom prípade treba riešiť spornú otázku v súlade s komunitárnym právom. Tzv. motorové smernice sledujú medzinárodný zámer zabezpečiť porovnateľné zaobchádzanie s poškodenými účastníkmi nehôd spôsobených motorovými vozidlami bez ohľadu na miesto nehody na území Európskej únie. Eurokonformným výkladom pojmov „náhrada škody, škoda na zdraví“ uvedených v ustanoveniach § 4 ods. 1, 2 a 4 a § 15 ods. 1 zákona č. 381/2001 Z.z. dospel k záveru, že z hľadiska zodpovednosti za neoprávnený zásah do osobnosti fyzickej osoby vyvolaný prevádzkou motorových vozidiel sa v rámci náhrady škody odškodňuje aj nemajetková ujma spôsobená pozostalým po obetiach dopravnej nehody, za ktorú možno podľa § 13 Občianskeho zákonníka priznať peňažnú náhradu za nemajetkovú ujmu, ktorú v širšom ponímaní treba považovať za škodu na zdraví. V danom prípade zásah do osobnostných práv žalobcov, v dôsledku ktorého utrpeli nemajetkovú ujmu, bol spôsobený prevádzkou motorového vozidla, na ktoré sa vzťahovalo povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu u žalovanej 2/ ako poisťovateľky zodpovednosti žalovaného 1/. Preto žalobcom 1/ a 2/ prislúchalo právo, aby im nielen žalovaný 1/, ale tiež žalovaná 2/ poskytla náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

3.3. Konaním žalovaného 1/, ktorý spôsobil dopravnú nehodu, došlo bezpochyby k citeľnému zásahu do osobnostných práv žalobcov (najmä ich práva na súkromie, ktorého súčasťou je právo na rodinný život, zahrňujúci najmä sociálne a morálne vzťahy s blízkymi príbuznými). Následkom dopravnej nehody spôsobenej žalovaným 1/ bola náhla smrť syna žalobcov 1/ a 2/, ktorá znamená nenapraviteľnú ujmu v ich rodinnom a súkromnom živote. Žalobcovia 1/ a 2/ utrpeli tiež citovú ujmu, ktorá nepochybne spočíva v pociťovaní nesmierneho smútku a šoku zo smrti milovanej osoby. Majú preto nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka. Výška tejto náhrady určená súdom prvej inštancie sumou 11 000 € nebola v odvolaní spochybnená (spochybnená bola len v prípade žalobcov 3/ a 4/). Vzhľadom na to, že boli splnené podmienky v zmysle § 387 ods. 1 a ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil v časti, v ktorej bola aj žalovaná 2/ zaviazaná zaplatiť žalobcom 1/ a 2/ peňažnú náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 11 000 € u každého z nich.

3.4. Podľa názoru odvolacieho súdu súd prvej inštancie pri určení žalobcom 3/ a 4/ priznanej výšky náhrady nemajetkovej ujmy nevyhodnotil dôsledne jej primeranosť a proporcionalitu, preto napadnutý rozsudok v tejto časti, ako aj v súvisiacej časti náhrady trov a povinnosti zaplatiť súdny poplatok zrušil podľa § 389 ods. 1 písm. b/ CSP a vec podľa § 291 ods. 2/ CSP v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie

konanie.

4. Proti potvrdzujúcemu výroku uvedeného rozsudku odvolacieho súdu podala žalovaná 2/ dovolanie, prípustnosť ktorého vyvodzovala z § 421 ods. 1 písm. a/ CSP. Podľa jej názoru spočíva napadnutý rozsudok na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP).

4.1. V dovolaní žalovaná 2/ uviedla, že súdy v danom prípade vyvodili jej pasívnu vecnú legitimáciu z neprípustne rozširujúceho výkladu ustanovení zákona č. 381/2001 Z.z., pre ktorý nedáva Rozsudok žiadne opodstatnenie. Súd členského štátu môže eurokonformným výkladom vyplňať medzery vnútroštátnej úpravy, nemôže však smernice Európskej únie vykladať v rozpore s vnútroštátnym právom.

4.2. Z hľadiska právneho posúdenia veci je podľa žalovanej 2/ rozhodujúca vnútroštátna úprava zodpovednosti v zmysle uvedeného zákona, z ktorého vyplýva (iba) to, že poisťovňa je povinná uhradiť poškodenému škodu, nie akúkoľvek ujmu vrátane nemajetkovej ujmy, ktorá bola spôsobená tým, že bolo zasiahnuté do osobnostných práv príbuzných obeti dopravnej nehody. Odvolací súd použil tzv. eurokonformný výklad ustanovení tohto zákona spôsobom, ktorý sa priechi právnym záverom vyjadreným najvyšším súdom v rozhodnutí sp. zn. 4 Cdo 168/2009. Na tom, že vnútroštátna právna úprava poistného krytia povinného zmluvného poistenia v zmysle zákona č. 381/2001 Z.z. sa nevzťahuje na náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, resp. že Súdny dvor v Rozsudku iba uviedol, ako by mala úprava tejto otázky vo vnútroštátnom práve v súlade s komunitárnou úpravou vyzeráť, zotrval najvyšší súd aj v rozhodnutí sp. zn. 3 Cdo 301/2012, na ktoré poukázal v rozhodnutí sp. zn. 8 Cdo 219/2016. Na podporu svojej argumentácie poukázala žalovaná 2/ aj na časť odôvodnenia rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. I. ÚS 137/07, v ktorej s poukázaním na § 442 ods. 2 Občianskeho zákonníka uviedol, že najmä toto ustanovenie „je dostatočným argumentom pre záver, že za škodu, resp. skutočnú škodu nemožno považovať aj nemajetkovú ujmu oceneniteľnú peniazmi, lebo ak by to tak bolo, potom by ustanovenie § 442 ods. 2 Občianskeho zákonníka bolo nadbytočné, keďže nemajetkovú ujmu v peniazoch by bolo možné uhrádzať už podľa § 442 ods. 1“.

4.3. Podľa presvedčenia žalovanej 2/ vzhľadom na to, že „od roku 2001 nedošlo k žiadnej zmene relevantnej právnej úpravy, nie je ani v čase po Rozsudku absolútne legitímny dôvod na zmenu výkladu príslušných zákonných ustanovení ad hoc rozširovaním účelu zákona č. 381/2001 Z.z. a jeho cieľov oproti tým, ktoré boli celkom jednoznačne a nesporne zamýšľané a stanovené samotným zákonodarcom“. Pre prípad, že by sa teoreticky pripustila existencia jej pasívnej vecnej legitimácie, uviedla, že i tak by nebolo možné žalobe voči nej vyhovieť, a to z dôvodu, že nie je daná priama príčinná súvislosť medzi jej konaním a žalobcom spôsobenou nemajetkovou ujmu.

4.4. Z týchto dôvodov žalovaná 2/ žiadala rozsudok odvolacieho súdu v napadnutom výroku zmeniť tak, že žaloba voči nej sa zamietá.

5. Žalobcovia sa k dovolaniu písomne nevyjadrili.

6. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie žalovanej 2/ je prípustné, nie však dôvodné.

7. Dovolanie je mimoriadny opravný prostriedok (nie „ďalšie odvolanie“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu [2 Cdo 165/2017, 3 Cdo 14/2017, 4 Cdo 157/2017, 5 Cdo 155/2016, 8 Cdo 67/2017 (poznámka dovolacieho súdu: pokiaľ sa v ďalšom texte odkazuje v zátvorke na „Cdo“, ide o odkaz na rozhodnutie najvyššieho súdu príslušnej spisovej značky]).

8. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho

súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a 421 CSP.

9. Žalovaná 2/ v dovolaní uviedla, že prípustnosť jej dovolania vyplýva z § 421 ods. 1 písm. a/ CSP. Podľa tohto ustanovenia je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu.

10. Právne účinky dovolania nastávajú podaním tohto mimoriadneho opravného prostriedku. Prípustnosť dovolania treba preto posudzovať podľa stavu v čase jeho podania.

10.1. V danom prípade žalovaná 2/ v dovolaní zákonom zodpovedajúcim spôsobom zadefinovala právnu otázku pasívnej vecnej legitímácie poisťovne v konaní, v ktorom sa pozostali po obeti dopravnej nehody - poukazujúc na ustanovenia zákona č. 381/2001 Z.z. - domáhajú voči poisťovni náhrady nemajetkovej ujmy. Táto otázka bola v čase rozhodujúcom pre posúdenie prípustnosti dovolania, teda v čase podania dovolania (26. júla 2017) skutočne dovolacím súdom riešená inak, než túto otázku vyriešil v napadnutom rozsudku odvolací súd.

10.2. Právne závery najvyššieho súdu vyjadrené v rozhodnutiach, na ktoré poukázala žalovaná 2/ v dovolaní, boli v danom čase súčasťou „ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu“ v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ CSP.

11. V uznesení z 20. apríla 2011 sp. zn. 4 Cdo 168/2009 dospel najvyšší súd k záveru, že podľa platnej právnej úpravy možno nemajetkovú ujmu za zásah do osobnostných práv usmrtením blízkej osoby uplatňovať len mimo rámec inštitútu zodpovednosti za škodu, t.j. podľa ustanovení § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, v dôsledku čoho sa povinnosť poisťovne na plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla nevzťahuje na náhradu nemajetkovej ujmy v zmysle § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

12. K rovnakému záveru dospel najvyšší súd v rozhodnutí z 31. marca 2016 sp. zn. 3 Cdo 301/2012, v ktorom sa stotožnil s názorom o nedostatku pasívnej legitímácie poisťovne s poukazom na výklad ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. V zmysle tohto rozhodnutia sa plnenie z povinného zmluvného poistenia nevzťahuje na nárok pozostalých po obetiach dopravnej nehody na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Najvyšší súd v tomto rozhodnutí nezistil dôvod na odlišný výklad § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. ani po vydaní Rozsudku. Súdny dvor totiž v Rozsudku nekonštatoval, že vnútroštátna právna úprava povinného zmluvného poistenia kryje aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode; uviedol iba, ako má vyzerat' úprava tejto otázky vo vnútroštátnom práve. Z ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. vyplýva, že povinné zmluvné poistenie nepokrýva uvedený druh nemajetkovej ujmy, ale kryje iba „škodu na zdraví“, pričom škodu na zdraví a nároky spôsobené zásahom do osobnostných práv Občiansky zákonník odlišuje. Pri riešení otázky, či súd o uplatnenom nároku môže rozhodnúť priamou aplikáciou smerníc Európskeho parlamentu dospel najvyšší súd k záveru, že ich priamy je vylúčený. Priamy účinok ustanovení smernice prichádza do úvahy len subsidiárne, ak eurokonformný výklad problematického vnútroštátneho ustanovenia nie je možný. Jednotlivci (súkromnoprávne subjekty) sa teda môžu v konaniach proti členskému štátu priamo odvolávať na ustanovenia smernice výnimočne len vtedy, ak je eurokonformný výklad vnútroštátneho práva vylúčený napr. z dôvodu, že členský štát neprijal včas opatrenia potrebné na vykonanie smernice, alebo prijal opatrenia, ktoré sú s ňou v rozpore, alebo ak vnútroštátne transpozičné ustanovenia nie sú aplikované v súlade s výsledkom smernice.

13. V rozhodnutí z 15. mája 2017 sp. zn. 8 Cdo 219/2016 sa najvyšší súd vo vzťahu k právnym záverom týkajúcim sa pasívnej vecnej legitímácie poisťovne v prípadoch, ktoré boli riešené v rozhodnutiach sp. zn. 4 Cdo 168/2009 a 3 Cdo 301/2012, vyjadril, že tieto závery nepredstavujú („extrémne“) vybočenie z ustálenej praxe všeobecných súdov Slovenskej republiky. Zotrval na tom, že z § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. vyplýva, že povinné zmluvné poistenie upravené týmto

zákonom kryje iba „škodu na zdraví“, ktorú ale treba odlišovať od ujmy spôsobenej zásahom do osobnostných práv. Súdny dvor v Rozsudku nekonštatoval, že toto ustanovenie je v rozpore s niektorou zo smerníc upravujúcich poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami. Keďže slovenské právo neupravuje takúto náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej obetiam usmrteným pri dopravných nehodách v rámci úpravy zodpovednosti poisteného za škodu, tento nárok nie je zahrnutý v poistnom krytí z povinného zmluvného poistenia.

14. K právnym záverom opačným (v porovnaní s rozhodnutiami uvedenými v bodoch 11. až 13.) dospel najvyšší súd až [v čase po podaní dovolania žalovanej 2/ (to znamená po 26. júni 2017)], a to v rozsudku z 31. júla 2017 sp. zn. 6 MCdo 1/2016, na ktoré však z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ CSP nebolo možné prihliadať.

15. Vec prejednávajúci senát 3 C sa mieni odkloniť od právnych záverov vyjadrených v rozhodnutiach najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 168/2009, 3 Cdo 301/2012 a 8 Cdo 219/2016. Podľa jeho presvedčenia totiž právne závery Súdneho dvora, ktoré boli vyjadrené v Rozsudku, privodili - po ich bližšom komentovaní a konkretizovaní ústavným súdom (viď napríklad jeho rozhodnutia sp. zn. I. ÚS 206/2015, I. ÚS 474/2016, III. ÚS 646/2015, ale najmä III. ÚS 666/2016), ako aj po bližšom rozanalyzovaní vzťahu právnej úpravy Európskej únie a vnútroštátnej právnej úpravy v rozhodnutiach ústavného súdu - potrebu takej podstatnej korekcie skorších právnych náhľadov na riešenie otázky pasívnej vecnej legitimácie poisťovne v obdobných prípadoch, so zreteľom na ktorú už neobstoja doterajšie právne závery najvyššieho súdu.

16. Ústavný súd v rozhodnutí z 11. októbra 2016 sp. zn. III. ÚS 666/2016 uviedol, že pri interpretácii ustanovení zákona č. 381/2001 Z.z. nemožno opomenúť ústavno-právne súvislosti integrácie Slovenskej republiky do Európskej únie. Po vzniku členstva Slovenskej republiky v Európskej únii zostáva Národná rada Slovenskej republiky síce stále jediným vnútroštátnym zákonodarným orgánom, nie však jediným orgánom oprávneným normovať obsah spoločenských vzťahov na úrovni zákonnej sily. Za určitých okolností teda slovenské orgány aplikujúce právo (aj súdy) musia skúmať nielen vôľu zákonodarcu, ale aj vôľu úijného tvorca zodpovedajúcej právnej regulácie, ktorá je z hľadiska právnej relevancie úpravy správania subjektov práva v právnych vzťahoch postavená na roveň, ba niekedy aj nad vôľu zákonodarcu. Povinnosťou slovenského vnútroštátneho súdu nie je len ústavne konformná, ale aj eurokonformná interpretácia zákonov. Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie predstavuje zásadný prelom v procese kontinuálneho vývoja právneho poriadku i jeho interpretácie, pretože okrem vnútroštátneho zákonodarcu (ktorý vytvoril koncept materiálneho poňatia škody v čase, keď integráciu do Európskej únie nebolo možné ani len predpokladať), je doň oprávnený svoju vôľu presadzovať aj úijný normotvorca. Pre aplikačnú prax vnútroštátnych orgánov verejnej moci nadaných právomocou rozhodovať v individuálnych prípadoch to znamená, že stabilita právnych vzťahov a právna istota dôvodne vyžadujú hoci aj zotrvať na právnych konceptoch vyvinutých pred vstupom do Európskej únie, ale ak ide o sféru regulácie úijným normotvorcom, je potrebné túto konfrontovať s regulačnými predstavami vnútroštátneho zákonodarcu a v prípade zistenia odchýlky vyvinúť maximálnu snahu o uprednostnenie cieľa stelesneného v právne záväzných aktoch Európskej únie.

16.1. Smernice ako typová kategória predpisov sekundárneho práva sú (na rozdiel od nariadení) typické absenciou priamej uplatniteľnosti voči fyzickým osobám a právnickým osobám v jednotlivých členských štátoch. Podľa čl. 288 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je smernica záväzná pre každý členský štát, ktorému je určená, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a metód ponecháva vnútroštátnym orgánom. Vnútroštátne orgány členských štátov sú povinné svoje vrchnostenské kompetencie vykonávať tak, aby bolo zabezpečené dosiahnutie výsledku očakávaného smernicou. Inými slovami, ide tu o povinnosť naplniť vôľu úijného tvorca smernice vnútroštátnymi právnymi prostriedkami. Štandardným prostriedkom dosahovania cieľa stanoveného smernicou je zmena právnej úpravy, ku ktorej pristúpi vnútroštátny zákonodarca. Avšak pre prípad, že zákonodarca túto svoju povinnosť nespĺni, vyvinula rozhodovacia prax Súdneho dvora teóriu priameho a nepriameho účinku smerníc. Záväzná podstata smernice, ktorá konštituuje základňu pre možnosť odvolať sa na smernicu pred vnútroštátnym súdom, existuje len vo vzťahu ku „každému členskému štátu, ktorému je určená“. Smernica nemôže sama osebe ukladať povinnosti jednotlivcom a jej ustanovenia nemožno uplatňovať voči jednotlivcom. Možno tak uvažovať len o nepriamom účinku

smerníc. Požiadavka výkladu vnútroštátneho práva v súlade s právom Únie sa síce v prvom rade týka vnútroštátnych ustanovení prijatých na prebratie smernice, neobmedzuje sa však iba na výklad týchto ustanovení, ale vyžaduje, aby vnútroštátny súd vzal do úvahy vnútroštátne právo ako celok a posúdil, do akej miery ho možno použiť spôsobom, ktorý nevedie k výsledku, ktorý odporuje smernici. Ak vnútroštátne právo umožňuje za určitých okolností s použitím vlastných výkladových metód vyložiť ustanovenie vnútroštátneho právneho predpisu tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti tohto ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo súladné s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ stanovený smernicou.

16.2. Súdny dvor v Rozsudku zaujal názor, podľa ktorého „článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami a kontroly plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti, článok 1 ods. 1 a 2 druhej smernice Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel, zmenenej a doplnenej smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2005/14/ES z 11. mája 2005, a článok 1 prvý odsek tretej smernice Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej“. Ak teda slovenský zákonodarca do zákonného pojmu „škoda“ použitého v zákone č. 381/2001 Z.z., a teda do rozsahu poistenia zodpovednosti za škodu v zmysle uvedeného zákona, nezahrnul aj nemajetkovú ujmu a jej poistné krytie, dostáva sa vzhľadom na záväzný výklad zodpovedajúcich smerníc (v súčasnosti už len konsolidovaná smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti) do rozporu so zámerom tvorca únijnej právnej regulácie identifikovaným Súdny dvorom.

16.3. Všeobecné súdy sú povinné skúmať možnosť implementácie eurokonformného výkladu prostredníctvom tzv. nepriameho účinku relevantnej únijnej regulácie. Súdny dvor požaduje od vnútroštátnych súdov, aby práve v prípade nesplnenia povinnosti riadnej transpozície smernice členským štátom vykladali ustanovenia vnútroštátneho práva „v čo najvyššej možnej miere tak, aby mohli byť použité v súlade s cieľmi tejto smernice“ (napríklad rozsudok z 13. 7. 2000 vo veci Centrosteeel, C-456/98).

17. Vychádzajúc z vyššie uvedeného zastáva vec prejednávajúci senát názor, v zmysle ktorého pokiaľ Súdny dvor v Rozsudku konštatoval, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej, treba vychádzať z toho, že ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré upravujú náhradu škody pri nehodách spôsobených prevádzkou motorových vozidiel, nemôžu odňať smerniciam potrebný účinok. Medzi škodami, ktoré musia byť kryté, sa v súlade s článkom 1 ods. 1 druhej smernice nachádza najmä ujma na zdraví. Pod pojem ujma na zdraví pritom patrí akákoľvek ujma spôsobená zásahom do osobnej integrity (čo zahŕňa tak fyzickú, ako aj psychickú traumu), ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v danom spore.

18. Vyššie uvedenému chápaniu pojmu škoda európskym normotvorcom treba podľa vec prejednávajúceho senátu prispôbiť aj doterajšie vnútroštátne (čisto materiálne) chápanie škody. Pojem „zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel“ používaný v smerniciach treba podľa vec prejednávajúceho senátu vykladať čiastočne autonómne a zahrnúť do neho aj také nároky, ktoré národné právo výslovne nezaraďuje medzi nároky „na náhradu škody“ v prísnom slova zmysle, ak ich podstata je podobná, teda majú občianskoprávny charakter a vznikajú v dôsledku protiprávnej udalosti - dopravnej nehody. Túto požiadavku eurokonfortného výkladu pojmu škoda nie je možné

spochybníť ani tým, že ustanovenia zakladajúce právo pozostalých po obetiach dopravnej nehody na náhrady nemajetkovej ujmy patria systematicky do tej časti Občianskeho zákonníka, ktorá sa týka zásahov do práva na ochranu osobnosti, zatiaľ čo právo na náhradu škody je v Občianskom zákonníku upravené v inej časti.

19. Vec prejednávajúci trojčlenný senát, zohľadniac právne závery Súdneho dvora a ústavného súdu, ako aj potrebu eurokonformného výkladu vnútroštátnej úpravy, sa týmto odkláňa od názoru prezentovaného v rozhodnutiach najvyššieho súdu uvedených v bodoch 11. až 13. tohto uznesenia dovolacieho súdu, ktoré zdôrazňujú zásadnú pojmovú a obsahovú odlišnosť inštitútu škody a inštitútu nemajetkovej ujmy. V súvislosti s tým treba pripomenúť, že samotný Občiansky zákonník kladie škodu aj do polohy nemateriálnej. Dokazuje to medziiným ustanovenie § 444 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého pri škode na zdraví sa jednorazovo odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia. V tomto zmysle pojem škoda teda vykazuje aj nemateriálne znaky.

20. Podľa názoru vec prejednávajúceho senátu treba eurokonformným výkladom pojmu škoda na zdraví - pri súčasnom rešpektovaní súvislosti právnych inštitútov - dospieť k záveru, v zmysle ktorého škodou na zdraví (§ 4 ods. 2 zákona č. 381/2001 Z.z.) je aj citová, osobnostná, psychická (teda nemajetková) ujma spôsobená pozostalým po obetiach dopravnej nehody (§ 13 Občianskeho zákonníka).

21. Uvedený výklad pojmu škoda nepovažuje vec prejednávajúci senát za výklad contra legem (výklad proti doslovnému jazykovému zneniu zákona). Zákaz výkladu contra legem vyjadruje (výlučne) zákaz výkladu smernice v zrejmom rozpore so znením príslušného vnútroštátneho ustanovenia. Pojem „škoda na zdraví“ ale, ako to bolo vyššie uvedené, možno vyložiť extenzívne bez toho, aby pri súčasnom zachovaní cieľov a výsledku sledovaných smernicou došlo k popretiu jeho jazykového vyjadrenia. Taký výklad nesiahá za hranice najširšie možného jazykového významu pojmu. Ak existuje potreba zabezpečiť konformitu konkrétnej vnútroštátnej normy s úniovým právom, je plne legitímne a súčasne nevyhnutné sudcovské vyplnenie „medzier“ (prostredníctvom extenzívneho výkladu), ktoré ostali po nesprávne (neúplne) transponovaných smerniciach. Dovolací súd pripomína, že Súdny dvor v spojených veciach C-397/01 až C-403/01 vyslovil, že ak umožňuje vnútroštátne právo použitím vlastných metód výkladu vnútroštátne ustanovenie vykladať za určitých okolností tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti tohto ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo v súlade s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.

22. Na základe vyššie uvedeného je potrebné uzavrieť, že ustanovenie § 4 ods. 2 písm. a/ zákona č. 381/2001 Z.z. treba vykladať tak, že poistenie zodpovednosti v zmysle tohto zákona kryje (za splnenia ostatných podmienok) aj nároky pozostalých po obetiach dopravných nehôd na náhradu im spôsobenej nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka a títo pozostalí (poškodení) môžu svoje nároky v zmysle § 15 ods. 1 zákona č. 381/2001 Z.z. uplatniť priamo proti poisťovateľovi, a to rovnako ako všetky ostatné nároky na náhradu škody.

23. So zreteľom na predchádzajúce konštatovania a právne závery je zřejmé, že dovolaním žalovanej 2/ napadnutý rozsudok nespočíva na nesprávnom právnom posúdení veci a že žalobcovia v danom spore opodstatnene uplatnili voči nej (ako pasívne vecne legitimovanej) nárok na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú v zmysle § 4 ods. 2 a 4 zákona č. 381/2001 Z.z. kryje poistenie zodpovednosti za škodu podľa tohto zákona.

24. V zmysle § 48 ods. 1 CSP ak senát najvyššieho súdu pri svojom rozhodovaní dospeje k právnomu názoru, ktorý je odlišný od právneho názoru, ktorý už bol vyjadrený v rozhodnutí iného senátu najvyššieho súdu, postúpi vec na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu. V uznesení o postúpení veci odôvodní svoj odlišný právny názor.

25. Vec prejednávajúci trojčlenný senát najvyššieho súdu preto vec postúpil na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu (§ 48 ods. 1 CSP), pričom svoj názor,

odlišný od názorov vyjadrených v rozhodnutiach najvyššieho súdu, ktoré sú uvedené v bodoch 11. až 13., odôvodnil.

26. Podľa právneho názoru vec prejednávajúceho senátu treba v danom prípade postupovať podľa § 48 ods. 1 CSP napriek tomu, že senát 3 C pri svojom rozhodovaní dospel k právnomu názoru založenému na takom riešení spornej právnej otázky, ktorú už v inom prípade vyriešil ústavný súd. S opačným názorom v otázke zachovania postupu v zmysle § 48 ods. 1 CSP, ktorý vyjadril senát 6 C v rozsudku z 31. júla 2017 sp. zn. 6 MCdo 1/2016, sa senát 3 C nestotožňuje.

26.1. Podľa názoru senátu 3 C treba mať na zreteli, že úlohou ústavného súdu je ochrana ústavnosti a tomu je prispôsobený aj rozsah jeho právomocí. Ústavný súd vo svojich rozhodnutiach často uvádza, že „nie je alternatívou ani mimoriadnou opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomocí všeobecných súdov, ktorých sústavu završuje najvyšší súd“ (viď napríklad I. ÚS 644/2017). Sám tiež opakovane konštatoval, že „mu neprislúcha zjednocovať in abstracto judikatúru všeobecných súdov, a suplovať tak poslanie“, ktoré zákon č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov zveruje práve najvyššiemu súdu, keď mu okrem iného priznáva aj právomoc zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (I. ÚS 564/2012, III. ÚS 610/2017, IV. ÚS 274/09).

26.2. K procesným prostriedkom, účelom ktorých je zjednocovať judikatúru a rozhodovanie senátov najvyššieho súdu a tým prispievať k právnej istote, pribudol s účinnosťou od 1. júla 2016 inštitút veľkého senátu. Úloha veľkého senátu pri zjednocovaní rozhodovania senátov najvyššieho súdu je kľúčová a nezastupiteľná, lebo právny poriadok žiadnemu inému súdu Slovenskej republiky neukladá povinnosť zjednocovať rozhodovanie súdov všeobecnej sústavy súdnictva. „Veľký senát svojim obsahom predstavuje inštitucionálne zabezpečenie princípu právnej istoty vyjadreného v čl. 2 CSP...“ (Števček M., Ficová S., Baricová J., Mesiarkinová S., Bajánková J., Tomašovič M., a kol. Civilný sporový poriadok, Komentár, Praha: C. H. Beck, 2016, str. 194).

26.3. Podľa presvedčenia senátu 3 C má zjednocovanie judikatúry uskutočňovať inštitúcia na to určená, a to spôsobom (mechanizmom) náležite reprezentatívnym, zreteľným a čitateľným nielen pre senáty najvyššieho súdu a súdy všeobecnej sústavy súdnictva, ale aj širokú verejnosť. Z tohto pohľadu nie je vhodné pristupovať k zmene judikatúry tak, že každé neskoršie rozhodnutie najvyššieho súdu bez ďalšieho prekonáva (či už vedome alebo nevedome) skoršie právne názory a že už tým je zavŕšený proces zjednotenia judikatúry. Pokiaľ trojčlenný senát najvyššieho súdu bez postupu v zmysle § 48 ods. 1 CSP rozhodne o určitej otázke v rozpore s právnym názorom vyjadreným v rozhodnutí iného trojčlenného senátu tohto súdu, lebo si priamo osvojí riešenie tejto otázky ústavným súdom, nastáva situácia, v ktorej bez uplatnenia zákonom stanoveného mechanizmu existujú popri sebe (proti sebe) dve navzájom rozporné rozhodnutia senátov tohto súdu.

26.4. Prípadné uplatnenie opačného názoru (nerešpektovanie postupu v zmysle § 48 ods. 1 CSP v podobných prípadoch) môže viesť k pochybnostiam o tom, čo po rozhodnutí ústavného súdu platí a tiež k novej neprehľadnosti toho, čo treba považovať za „judikatúru najvyššieho súdu“ alebo za „ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu“. Potreba takéhoto prístupu k aplikácii ustanovenia § 48 ods. 1 CSP, na ktorú v danom prípade poukazuje senát 3 C, vyplýva tiež z doterajších skúseností - napriek Rozsudku Súdneho dvora z roku 2013 rozhodnutiam ústavného súdu z rokov 2015 až 2016 zostala rozhodovacia prax všeobecných súdov nejednotná.

26.5. Z pohľadu senátu 3 C treba preto ustanovenie § 48 ods. 1 CSP vykladať tak, že rozpor v rozhodovaní trojčlenných senátov najvyššieho súdu sa v rovine rozhodovacej činnosti prekonáva výlučne postupom podľa tohto ustanovenia (výnimkou je prípad, v ktorom bol odlišný právny názor vyslovený buď v stanovisku najvyššieho súdu alebo v rozhodnutí veľkého senátu); prosté prevzatie právnych záverov, ku ktorým dospel ústavný súd, nie je postačujúce pre zjednotenie rozhodovania senátov najvyššieho súdu.

27. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.